

Fredagen den 24 februari

Kl. 10.00

Val av ytterligare suppleanter i vissa utskott

Om EG-anpassningen

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 16 februari.

2 § Val av ytterligare suppleanter i vissa utskott

Företogs val av en suppleant i vart och ett av finans-, utrikes-, trafik-, arbetsmarknads- och bostadsutskotten.

Tredje vice talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammarkansliet inkommet protokollsutdrag enhälligt föreslagit ytterligare suppleanter i nämnda utskott. I enlighet därmed utsåg kammaren till

suppleant i finansutskottet

Anna Wohlin-Andersson (c)

suppleant i utrikesutskottet

Karin Israelsson (c)

suppleant i trafikutskottet

Karin Starrin (c)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Gunhild Bolander (c)

suppleant i bostadsutskottet

Stina Gustavsson (c)

3 § Svar på interpellationerna 1988/89:110 och 111 om EG-anpassningen

Anf. 1 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Med anledning av kommissionspresidenten Delors programförklaring inför EG-parlamentet i Strasbourg den 17 januari, har Per Gahrton ställt ett antal frågor till statsministern. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Också Nic Grönvall har ställt frågor med anledning av Jacques Delors tal. Jag besvarar samtliga frågor i ett sammanhang.

I den nya EG-kommissionens programförklaring gavs stort utrymme åt EFTA-EG-frågorna. Delors konstaterade att samarbetet hittills hade utvecklats pragmatiskt på basis av den s.k. Luxemburgdeklarationen. Men tiden var nu mogen, menade han, att ställa frågan hur samarbetet skall föras vidare.

Han underströk betydelsen av att stärka samarbetet mellan EG och EFTA och nämnde två alternativa handlingsvägar. Jag citerar:

”Antingen kan vi hålla fast vid våra nuvarande, i huvudsak bilaterala relationer, som i slutändan syftar till att skapa ett frihandelsområde som innefattar både EG och EFTA, – eller, alternativt, kan vi söka en ny, mer strukturerad samarbetsform med gemensamt beslutsfattande och administrativa institutioner i syfte att effektivisera vår verksamhet och för att understryka den politiska dimensionen av vårt samarbete på de ekonomiska, sociala, finansiella och kulturella områdena.”

Delors utspel är i hög grad skissartat och lämnar många aspekter av det tänkta samarbetet öppna för vidare diskussion och konkretisering. Vi måste på EFTA-sidan anta den utmaning som ligger i Delors idéer. Det är min förhoppning att EFTA-länderna skall samla sig till ett konstruktivt ställningstagande vid mötet mellan EFTA:s regeringschefer den 14–15 mars i Oslo. Förberedelsearbetet för detta möte är redan i full gång.

Per Gahrton frågar vilka slutsatser statsministern drar av att EG är i färd med att bygga en politisk union som omfattar också utrikes- och säkerhetspolitik. I Delors programförklaring framgår klart att ett utökat samarbete mellan EFTA och EG skulle omfatta de ekonomiska, sociala, finansiella och kulturella områdena. Utrikes- och försvarspoliken hålls utanför av Delors. Det är helt i linje med de förhandlingsmål som riksdagen och regeringen uppställt för integrationsarbetet.

Vad gäller den närmare utformningen av ett utbyggt samarbete finns flera möjligheter. Tullunion är en av dem. Tanken på tullunion med EG är inte ny; den fanns med i diskussionerna både på 60-talet och i början av 70-talet.

Jag delar Delors uppfattning att det ännu är för tidigt att gå in på detaljerna om hur en institutionell ram för samarbetet skall kunna utformas. Det är självfallet på det viset att såväl formen som innehållet i det fortsatta samarbetet måste diskuteras, både internt och med övriga EFTA-länder och EG. Vi funderar givetvis noga på hur man skall kunna angripa de institutionella frågorna. Som svar på Per Gahrtons fråga vill jag emellertid understryka att det inte är fråga om att underordna svenska politiska beslut EG-domstolens jurisdiktion.

Vår handelspolitik styrs i dag av GATT-reglerna. Detta gäller även gentemot u-länderna och detsamma är fallet för EG. Våra ansträngningar att stärka GATT i den nu pågående Uruguay-rundan syftar till att främja frihandeln genom ett väl fungerande multilateralt regelverk som skydd för små och utrikeshandelsberoende länder som Sverige. Jag kan försäkra Per Gahrton att vi också framöver kommer att driva denna linje med full kraft.

Ett av EFTA:s grundläggande mål är att bidra till utvecklingen av

frihandeln i världen. Vårt deltagande i en vidare västeuropeisk integration har samma syfte.

Jag är helt enig med Nic Grönvall om att EFTA-samarbetet måste stärkas. Som jag redan sagt är vi på svensk sida beredda att diskutera alternativa lösningar när det gäller formerna för vårt fortsatta samarbete med EG. I detta ligger också att stärka EFTA som organisation för att möjliggöra en effektiv samordning och ge ökad förhandlingstyngd åt EFTA-länderna.

Jag förväntar mig att EFTA:s två rådgivande organ, den rådgivande kommittén och inte minst parlamentarikerkommittén, kommer att lämna sina bidrag till den här diskussionen. Jag hade för övrigt redan i går en första överläggning med de svenska medlemmarna i parlamentarikerkommittén inför toppmötet i Oslo.

Våra ambitioner när det gäller samarbetet med EG innebär inte att vi utan egna överväganden kommer att inarbeta EG:s bestämmelser i våra egna. Vi måste emellertid vara beredda att pröva nya lösningar på olika områden. I vissa fall kan det visa sig att vi gemensamt med de övriga EFTA-länderna och EG kan komma fram till bättre resultat än de vi redan nått. I vissa frågor, jag tänker inte minst på miljöproblemen, är det nödvändigt att finna gemensamma lösningar över gränserna.

Men låt mig än en gång göra helt klart: Vi kommer inte att tillåta någon sänkt standard, vare sig det gäller det sociala området, miljön, konsumentskydd, arbetsvillkor, jämställdheten eller enskilda människors hälsa.

Det är heller inte nödvändigt när det gäller samarbetet med EG. Som jag vid tidigare tillfällen nämnt, innebär anpassningen inom EG att man försöker förbättra standarden på dessa områden. Inget land skall behöva sänka sina normer till följd av det arbete som nu pågår.

Per Gahrton frågar också om Sverige skall ansluta sig till det europeiska monetära samarbetet (EMS) samt avveckla riksbanken och den svenska kronan. Det monetära samarbetet måste – i likhet med andra frågor – analyseras både grundligt och förutsättningslöst med utgångspunkt i vad som är mest ändamålsenligt för Sverige. Ett sådant analysarbete pågår för närvarande.

När det gäller riksbanken och kronan finns inga planer på att avskaffa dessa.

Frågan om att avveckla gränsstationerna och lägga ned tull och gränspolis, i t.ex. Helsingborg, gäller inte bara tullverkets organisation och arbetsuppgifter i ett framtida västeuropeiskt samarbete. Det är en fråga som också gäller hur vi på bästa sätt skall kunna utnyttja tullverkets resurser vid import och export till tredje länder. I ett bredare västeuropeiskt sammanhang måste man även väga in den viktiga roll tullverket har för att bekämpa narkotikasmuggling och skydda människors, djurs och växters liv och hälsa från smittsamma sjukdomar. Tullverket kommer därför även i ett närmare integrerat Västeuropa att ha viktiga arbetsuppgifter vid den svenska gränsen.

Per Gahrton undrar också om svensk regionalpolitik kommer att anpassas till EG:s regler. En särskild kommitté arbetar för närvarande med regionalpolitiska frågor. Den skall lägga fram sina förslag i slutet av maj och kommer då att beakta konsekvenserna för svensk regionalpolitik av ett närmande till EG.

Av det som hittills framkommit finns emellertid inget som tyder på att ett närmande till EG skulle hindra Sverige från att föra en nationell regionalpolitik. För övrigt förs även inom EG en mycket aktiv regionalpolitik. Struktur- och regionalfonden skall fördubblas fram till 1993. Vad vi, liksom EG, har att rätta oss efter är de regler som finns fastlagda i GATT och i vårt frihandelsavtal från 1972.

Vad gäller Per Gahrtons fråga om socialförsäkringen och annat socialt skydd, finns inga krav på EG:s medlemsländer att harmonisera lagstiftningen på de här områdena. Sverige kan därför även vid ett närmare samarbete med EG föra en självständig politik i dessa frågor.

Slutligen har Per Gahrton ställt frågor om internt arbetsmaterial och handlingar som tillställs Rådet för Europafrågor.

Inom de drygt tjugo arbetsgrupper som arbetar med integrationsfrågorna håller man på att ta fram underlag för ställningstaganden i olika frågor. Det rör sig här till stor del om arbetsmaterial. Sådant material utgör inte allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening. Frågan om sekretessbedömning är därför inte aktuell.

I den mån det gäller upprättade eller expedierade handlingar eller om arbetsmaterialet omhändertas för arkivering utgör handlingarna allmänna handlingar. Den typen av handlingar skall bedömas utifrån sekretesslagens bestämmelser.

Samma regler gäller givetvis också beträffande material och handlingar som berör Rådet för Europafrågor.

Anf. 2 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det är som bekant inte mitt fel att Anita Gradin skall plågas här igen med att försöka besvara frågor kring ett kompetensområde som för länge sedan har blivit mycket större än den kompetens hon är ansvarig för. Jag har ställt interpellationen till statsministern. Jag har i ett brev till talmannen protesterat mot att statsministern smiter undan övergripande frågor. Jag har fått svar av talmannen, såväl skriftligt som muntligt. Jag kan säga att jag hyser visst hopp om att statsministern i framtiden skall befria Anita Gradin från de hopplösa försvarsförsök hon här försöker bedriva.

Grundfrågan är givetvis: Vad är EG? Är EG denna harmlösa frihandelsorganisation, som visserligen 400 tjänstemän är sysselsatta med att anpassa oss till, men som vi enligt Anita Gradins svar inte skall behöva anpassa någonting till? Hon säger att ingenting, absolut ingenting, skall förändras. Det finns ingen antydning om att någonting skall förändras. Allting skall vara precis som det är. Men 400 tjänstemän är i full färd med att undersöka på vilket sätt vi skall anpassa oss. Är detta EG, en harmlös organisation, eller är det någonting annat? I riksdagsbiblioteket finns nu en bok som heter *Macht jenseits des Marktes*, en av många böcker i EG-debatten, där författaren skriver att vad som pågår är "eine Entwicklung zur Weltmacht Europa" – en utveckling till världsmakten Europa.

Det där kunde man kanske avfärda. Men "the Tsar of Bruxelles", som Newsweek kallar Jacques Delors, har ju själv sagt vad det handlar om. Jag har citerat det i min interpellation. Han har sagt att EG är mycket mer än en stor marknad. Det är ett gränslöst ekonomiskt och socialt område på väg att

bli en politisk union som omfattar närmare samarbete i utrikes- och säkerhetspolitik. När jag frågar vilka slutsatser regeringen drar av detta, svarar Anita Gradin: "Utrikes- och försvarspolitiken hålls utanför av Delors." Det är ju "goddag-yxskaft". Jag har ju precis citerat Delors. Han säger att EG skall omfatta också utrikes- och säkerhetspolitiken. Och så säger Anita Gradin: Goddag-yxskaft, han håller det utanför. Men det är klart, om man på det sättet leker blindbock i EG-politiken, hamnar man där Anita Gradin hamnar. Man förnekar det som direkt har sagts.

Jag har ställt sammanlagt tio frågor. Anita Gradins svar är teoretiskt och hypotetiskt positiva i vissa avseenden. Hon lovar att svenska politiska beslut inte skall ställas under EG-domstolens jurisdiktion. Det var ju bra att Carl Johan Åberg där fick sig en näsknäpp i efterhand. Kanske fick han rent av silkessnöret, för att han tyckte tvärtom i den frågan. Bra, i så fall.

Anita Gradin lovar att riksbanken och kronan inte skall avskaffas, vilket naturligtvis är bra. Men förutsätter det inte också att vi har kvar någon sorts valutareglering, för att det skall vara meningsfullt? Varför skall vi annars ha en egen valuta och en egen riksbank?

Hon hävdar att EG inte kräver samordning av socialpolitiken. Formellt är det rätt. Men hon kan ju snacka med transportarbetarbasen Johnny Grönberg, som i Arbetet i går varnade för att det svenska facket devalveras i EG. Han hävdade att risken finns att flera tillkämpade fackliga rättigheter ifrågasätts på grund av den svenska anpassningen till EG. Varför är facket så oroligt, och blir allt oroligare, om det inte finns några faror med detta?

Glidningarna och inbillningarna blir värre och värre när vi kommer in på regionalpolitiken. Anita Gradin säger att ingenting tyder på att ett närmande till EG skulle hindra Sverige från att föra en nationell regionalpolitik. Men Ronny Svensson har ju påpekat att inte ens Pajala är berättigat till regionalstöd. Vad som kanske är viktigare är att statens industriverk slagit fast att Sverige inom EG skulle utgöra ett givande och inte ett mottagande land och att inga svenska åtgärder kommer att kunna genomföras utan EG-kommissionens godkännande. Här finns bara två möjligheter. Antingen ljuger statens industriverk eller också ljuger Anita Gradin. Det är bara att välja. Vem ljuger? Det är omöjligt att båda uppfattningarna är sanna.

Vi har ingenting emot att man avskaffar passtväng o.d., så att människor kan röra sig fritt. Men här handlar det om att naturvårdsverket slagit fast att tiotals grundläggande miljöskyddslag är beroende av gränskontroll. Innebär Anita Gradins besked här att Pehr Gyllenhammars lastbilar kommer att tvingas stanna för kontroll vid gränsen i framtiden också, ja eller nej?

Det allvarligaste är ändå Anita Gradins falskspel om hälso- och miljöfrågorna. Hon säger här igen att ingenting kommer att bli sämre. Tidningen Arbetarskydd skriver i veckans nummer: "Hemlig" rapport om EG-anpassning. Sämre skydd mot asbest och lösningsmedel. Man drar i tidningen upp det ena exemplet efter det andra. Återigen, vem ljuger? Tidningen Arbetarskydd eller Anita Gradin? Vad kommer att hända? Bådas uttalanden kan ju inte vara sanna samtidigt.

Tidningen Arbetarskydd har dessutom fått fram dessa uppgifter genom icke offentligt material. När vi har begärt material fick vi det i januari. I februari fick vi det inte. Häromdagen hade vi utrikesdebatt. Utrikesminis-

tern lovade då att det skulle bli ändring på den punkten. Han aviserade i utrikesdebatten att utrikeshandelsministern skulle komma med en ändring när det gäller vår tillgång till s.k. internt material. Anita Gradin kanske inte lyssnade på sin utrikesminister, men detta framgår också av protokoll. Jag tittade naturligtvis intresserat i svaret. Jag hittade ingenting, mer än en massa svammel om vad som är hemligt och inte hemligt. Hur blir det med detta – kommer vi att få tillgång till information om utredningsarbetet kring EG-anpassningen eller ej?

Anf. 3 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på de frågor jag hade ställt och uttrycker genast ett visst mått av besvikelse över att statsrådet på åtminstone fem och en halv sida av det sex sidor långa skrivna svaret uppehåller sig vid Per Gahrtons frågeställningar och i två enkla meningar vid de frågor jag har ställt. Jag tycker att det är beklagligt att vi hamnar i den situationen att debattörer som lyfter fram frågor av den typ Per Gahrton lyfter fram, som inte i nämnvärd omfattning har med realiteter att göra, får så mycket utrymme i en sådan här debatt. Det vore bra om vi kunde koncentrera oss på det som är viktigt för Sveriges framtid och inte blickade tillbaka i de långa raderna av citatböcker.

Den nya Europafrågan är värd namnet Den nya Europafrågan. Den formulerades den 17 januari i ett tal i Bryssel och har föranlett många tolkningar. Det är egentligen oerhört intressant att ett tal av en statsman i en förhållandevis litet betydelsefull miljö leder till att en hel politisk debatt får ett helt nytt innehåll. Det är ju vad som skedde. Jag tror att det är viktigt att slå fast redan från början, inte minst för dem som lyssnar på debatten, att Jacques Delors, som är ordförande i EG-kommissionen, inte på något vis är EG. Han är en framstående socialistisk företrädare för en nation i EG, med en speciell uppgift, och naturligtvis utgör ingenting av det han säger representativ EG-politik. Men det som han säger är intressant ändå, eftersom en sådan statsman självfallet inte gör uttalanden utan att ha förankrat dem.

Det som jag uppfattar som det centrala efter den 17 januari, och som jag mycket gärna vill att vi här inför folket debatterar ordentligt, är frågan om hur det skall bli med EFTA. Den 14 och den 15 mars skall statsministrarna i EFTA-länderna ha ett möte i Oslo. De skall då bestämma sig för hur EFTA-nationerna skall reagera på Jacques Delors följande två frågor: Skall vi fortsätta med det lågprofiliga frihandelsavtalet, eller skall vi verkligen fullfölja riksdagsbeslutet från 1988 och göra ett djupt och brett närmande till EG? För min del, och jag är övertygad om att det gäller också för utrikeshandelsministrarnas del, finns det ingen tvekan: Vi skall gå på alternativ två och ta varje möjlighet till ett fördjupat och breddat närmande till EG. För Sveriges skull, för de svenska ungdomarnas skull, för Per Gahrtons skull och för alla svenskars skull är detta en fullständig självklarhet. Jag hoppas att jag får en tydlig bekräftelse på detta från utrikeshandelsministern i hennes nästa inlägg.

Vi måste emellertid också ta reda på hur det skall gå till. I fråga om detta har regeringen reagerat med en mycket låg profil. I de första kommentarerna

sade Anita Gradin att det var mycket trevligt att få en inbjudan till litet mer formell ordning på detta. Sedan framkom det att det inte var formerna som var viktiga utan mer det sakliga innehållet. Och utrikesministern ägnade den här frågan några futtiga rader i sin utrikesdeklaration i debatten häromdagen.

Jag har en känsla av att regeringen har en mycket låg profil inför mötet i Oslo i mars. Jag tycker att det är tid för regeringen att nu visa litet profil t.ex. när det gäller tullunionen. EG är ju en tullunion, men EG är mycket mer, Per Gahrton. EG är en institution som syftar till kulturell gemenskap, utbildningsgemenskap och en mängd andra saker. Men EG är framför allt en tullunion. Skall Sverige fullfölja Luxemburgdeklarationen, dvs. den deklaration som avgavs 1984 och som syftade till ett fördjupat samarbete mellan EFTA-nationerna och EG, måste Sverige ta ställning till om man vill arbeta för en tullunion. Min uppfattning är att det är nödvändigt att Sverige gör det, och jag vill gärna höra Anita Gradin säga att Sverige måste göra det. Och när hon har sagt det, eftersom jag hoppas att hon säger det, måste hon också tala om hur de institutionella problemen som uppkommer skall lösas. Vi i Sverige behöver ju ha institutioner för handläggning av gemensamma handelspolitiska frågor, vi behöver ha institutioner för insyn och genomförande, och vi behöver ha institutioner framför allt för tvistelösning. Denna enkla mekanism inger tydligen Per Gahrton och liknande debattörer något slags ångestkänsla, som om all världens orättvisa skulle landa i Sverige den dagen. Sanningen är i stället den att vi i Sverige därmed skulle få ett institut som på rättsliga grunder avgör vad innehållet är i de överenskommelser som Sverige av fri vilja och i majoritetens politiska viljas riktning har beslutat att ansluta sig till. Vad gör man i regeringskretsen för att lösa problemet kring tullunionens verkställighet?

Vi vet ju att EFTA-kretsen är mycket splittrad, och Anita Gradin och jag har många gånger diskuterat de problem som detta medför. Jag vill därför fråga Anita Gradin vad det finns för signaler och förberedelser för ett misslyckande i Oslo? Jacques Delors tal är ju egentligen ett underkännande av det breda anslag som Anita Gradin och den svenska delegationen lyckades genomföra vid Tammerforskonferensen förra sommaren. Om detta breda anslags lösligt sammanhållna EFTA-grupp inte kan fungera i framtiden, vad gör vi då? Är vi beredda att gå vidare med grupper av EFTA-nationer? Låter vi EFTA falla sönder? Är vi beredda att låta Sverige gå vidare mot EG på egen hand?

Anf. 4 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall instämma i Nic Grönvalls anförande på en enda punkt, nämligen att det som är viktigt att debattera i dag är vad som är viktigt för Sveriges framtid. Då skall man diskutera de långtgående konsekvenserna av den EG-harmonisering som Sverige håller på med. Jag instämmer med Per Gahrton i att detta är ett problem. I den utrikespolitiska debatten häromdagen gick det inte att diskutera EG-politiken, eftersom det är handelspolitik. När vi nu har en handelspolitisk debatt går det inte att diskutera EG-politikens långtgående säkerhets- och försvarspolitiska konsekvenser; i dag skall vi tala om handelspolitik. Jag blir mycket förvirrad av

detta. Vilken instans skall man vända sig till för att diskutera just de avgörande och långtgående konsekvenserna när det gäller försvars- och säkerhetspolitiken?

Jag förstår inte hur Anita Gradin kan säga att utrikes- och försvarspolitik hålls utanför av Delors. Jag vill t.ex. ta upp Irland, vilket jag även gjorde häromdagen. Irland är det enda neutrala land som är medlem i EG. Det har sagts att det gått bra trots att Irland är neutralt, och Irland skulle naturligtvis stå utanför försvars- och säkerhetspolitiken. Då händer följande. Irland skulle som alla andra EG-medlemmar skriva under det dokument som heter Single European Act och som reglerar det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet. Då startade en rörelse i Irland som anser att detta inte kan vara förenligt med Irlands neutralitet. Och i en dom så småningom fastslås mycket riktigt att det strider mot författningen. Då går den irländska regeringen ut i en kampanj där den säger att alla som inte vill skriva under Single European Act inte är Europasinnade utan vill tillbaka till stenåldern – vi känner igen alla argument. Man ändrar på författningen, och Irland skriver under.

Detta visar ganska klart att EG inte är beredd att tolerera några neutralitetsförbehåll. Ändå säger Anita Gradin envist att det är möjligt. Nu vet jag att regeringen säger att den inte diskuterar medlemskap utan en så nära anslutning som möjligt. Men det är en konstruktion som inte är hållbar. Den bygger nämligen på att det skulle vara möjligt att skilja ut försvars- och säkerhetspolitiken från den övriga politiken, från den ekonomiska politiken och från handelspolitiken. Jag anser att det är en omöjlighet. Den materiella grunden för vår försvars- och säkerhetspolitik är naturligtvis handelspolitiken och den ekonomiska politiken. Vår förmåga att hålla oss utanför, att hålla oss självständiga, att inte falla till föga för påtryckningar har ju en materiell grund i vår vardag. Det handlar om att köpa och sälja, och det handlar om att ha en export som är beroende eller inte. Den här ekvationen går inte ihop. Jag skulle vilja höra hur Anita Gradin ser på detta och hur hon tror att det över huvud taget kan vara möjligt.

En annan sak som jag har reagerat på i interpellationssvaret är följande:

”Ett av EFTA:s grundläggande mål är att bidra till utvecklingen av frihandeln i världen. Vårt deltagande i en vidare västeuropeisk integration har samma syfte.”

På vilket sätt bidrar Sveriges närmande till en sammanslutning som består av tolv västeuropeiska förhållandevis högt industrialiserade kapitalistiska länder, de flesta medlemmar i en och samma militära pakt, till en utveckling av frihandel i världen och till en utveckling av vårt förhållande till tredje världens länder? På vilket sätt, Anita Gradin, kommer detta att spela en positiv roll i förhållande till och utvecklingen av tredje världens länder? Jag har mycket svårt att se hur det skall gå till. Men jag vore mycket tacksam om jag får ordentliga och framför allt konkreta svar.

Den tredje frågan är: Hur tror Anita Gradin att det skall vara möjligt att skilja ut kärnteknologin och vapenteknologin från det övriga industriella samarbete som Sverige är på väg att gå in i? Jag tror att det i dag står klart för väldigt många att det i den här sammansmältningen i det militärindustriella komplexet inkl. det kärnteknologiska samarbetet är omöjligt att skilja ut det ena från det andra. Forskningsprojekt och utvecklingsprojekt går in i

varandra på ett sätt som gör att det är fullständigt omöjligt att säga att det ena är civilt och det andra är militärt. Hur har regeringen tänkt sig att kunna göra denna uppdelning? Hur har regeringen tänkt sig att kunna stå utanför å ena sidan och innanför å andra sidan? Det är tre frågor som jag gärna skulle vilja ha mycket konkreta svar på.

Anf. 5 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det var intressant att ta del av det interpellationssvar som Anita Gradin lämnade på Per Gahrtons och Nic Grönvalls interpellationer. Det här är ju för Sveriges framtid väldigt centrala frågor. Det är viktigt att vi för en kontinuerlig diskussion.

Sambandet mellan hur vi hanterar EG-frågan och den svenska neutralitetspolitikens öde är väldigt starkt och uppenbart. Neutraliteten är en av Sveriges viktigaste politiska tillgångar. Det är ju vår neutrala ställning och neutralitetspolitik som gör att vi kan spela en roll i internationella diskussioner som kanske inte annars står i proportion till vår storlek och styrka. Det måste alltså vara ett viktigt och centralt mål att se till att vi kan bibehålla basen för den svenska neutralitetspolitiken, inte bara för att kunna hålla oss utanför ett framtida krig som vi hoppas och tror aldrig skall komma, utan också för att kunna spela den aktiva internationella roll som vi tycker att vi vill och behöver göra.

Den svenska neutralitetspolitiken är någonting som vi själva har valt och som vi själva måste se till blir trovärdig. Det är inte någonting som regleras i internationella avtal eller garanteras av främmande makter, utan det hänger på oss själva att se till att den är trovärdig. Det förutsätter att vi har tillräckligt starkt försvar för att vår omvärld skall kunna tro att vi är kapabla att försvara oss själva, att vi inte räknar med att andra skall göra det åt oss. Det förutsätter att vi verkligen kan föra en självständig utrikespolitik, att ingen behöver tro att vi går andras ärenden. Det förutsätter naturligtvis också en rimlig ekonomisk självständighet, ett rimligt mått av ekonomiskt oberoende i förhållande till olika maktgrupperingar i världen. Här är EG-relationerna viktiga.

EG-medlemskap innebär ju total ekonomisk integration. Det innebär redan nu ett betydande utrikespolitiskt samarbete. Det finns klart uttalade mål om att det skall drivas mycket längre och kanske också kommer att innefatta säkerhetspolitiska överväganden. Detta gör att det är en ganska orimlig tanke att Sverige skulle bli medlem i EG och sedan försöka ge sken av att vi har bibehållit vår neutralitetspolitik.

Herr talman! Den moderata argumentationen i det sammanhanget skapar en viss förundran. Moderaterna är ju traditionellt ett väldigt nationellt sinnat parti, som vill slå vakt om svenskt oberoende och självständighet. Det märks inte minst i den försvarspolitiska debatten. Men i EG-frågan är plötsligt moderaterna ett helt annat parti. Där är moderaterna det parti som visar störst beredvillighet att skjuta frågan om neutralitet och oberoende åt sidan. Carl Bildt talade i utrikespolitiska debatten t.o.m. om att vi visst skulle kunna samordna vår utrikespolitik med EG i viktiga avscenden även utan medlemskap. Det är någonting som jag har väldigt svårt att få att gå ihop men som kanske Nic Grönvall kan förklara för mig.

Lika paradoxal är egentligen miljöpartiets inställning på den andra kanten. När vi talar om EG-relationer delar sig miljöpartiets gröna färg, som partiet ju delar med oss, upp i sina beståndsdelar och blir blågul. Någonting mera nationalistiskt än att höra Per Gahrton tala om EG-frågan är det svårt att tänka sig. Men när vi diskuterar försvars- och säkerhetspolitik är miljöpartiet det parti här i riksdagen som nästan överträffar vpk när det gäller att ta lätt på vårt behov av att kunna värna vår självständighet och vårt oberoende. Det här är gåtor som jag hoppas kommer att lösas i den fortsatta debatten.

Det viktiga för oss är att vi naturligtvis tar till vara de samarbetsmöjligheter som finns på handelsområdet och när det gäller vetenskap, utbildning och miljövärd, men att vi ser till att vi bibehåller en rimlig grad av ekonomiskt och utrikespolitiskt oberoende och att vi inte drabbas av kvalitetsförsämringar och ambitionssänkningar på miljöområdet.

Det här är ett väldigt grannliga arbete. Det kräver framför allt en fri och öppen debatt. Det kräver också en ordentlig delaktighet av alla politiska krafter. Det är här som jag tycker att regeringens hållning skapar en del oro. När vi tar upp dessa frågor i en partimotion får vi snubbor av statsministern. Statsministern går ut och säger att vi i centerpartiet stör den enighet som EG-förhandlingarna kräver. Locket på debatten – det verkar vara regeringens inställning. Det tror jag vore väldigt olyckligt med hänsyn till den betydelse som dessa frågor har för framtiden.

Man har bildat ett EG-råd, där regeringen sitter tillsammans med ledare från fackliga organisationer och näringslivet och gör upp dessa frågor, medan det parlamentariska inflytandet är väldigt blygsamt. Det har varit hänvisat till EFTA-delegationen, där hittills inte ens alla partier varit representerade. Nu kan man tänka sig att utvidga EFTA-delegationen. Men frågan kvarstår: Är regeringen beredd att ge oppositionspartierna verkliga möjligheter att nära följa arbetet i fråga om harmonisering med EG och förhandlingarna med EG? Är regeringen beredd att ge resurser, gärna i form av en särskild EG-delegation, och tillåta en öppen och fri debatt i dessa frågor?

Anf. 6 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag lyssnar med viss förvirring på den här debatten. Är det verkligen realistiskt att tro att vi i vissa frågor, som utrikeshandelsministern tyckte mena, skall samarbeta med EFTA för att gemensamt stå starkare i förhandlingarna med EG och att vi i andra frågor skall agera ensamma? Det rimmar i varje fall väldigt dåligt med de besked som Jacques Delors har givit. Sedan kan man påstå att vad Jacques Delors säger inte betyder någonting; men det är helt oralistiskt.

Jag är också förvirrad när det gäller beskeden om hur det skall bli med EG-domstolen, huruvida den skall få döma hur Sverige skall handla. Herr Grönvall väntar tydligen förtjust på de domsluten. Men jag har uppfattat utrikeshandelsministern så, att han menar att vi inte kommer att hamna under EG-domstolens jurisdiktion.

När jag i tidigare sammanhang har frågat UD:s handelspolitiska avdelning hur undantagsreglerna för människors och djurs liv och hälsa skall tolkas har jag fått svaret: "Det vet vi inte ännu. Det är en öppen fråga." Har det nu hänt något nytt på det området som gör att vi i Sverige kan säga att vi även i

fortsättningen kommer att få bestämma över oss själva, även om vi har ett nära samarbete med EG?

Det var ett bra besked att vi skall samarbeta med EFTA så långt det går för att gemensamt med våra EFTA-bröder få en bra förhandlingsposition. Men jag uppfattade det som stod i tidningen häromdagen så, att utrikeshandelsministern menade att EFTA inte får bli någon bromskloss i våra förhandlingar med EG. Även där tycker jag att läget är litet förvirrat. Framför allt är det väldigt märkligt att man kan tolka samma uttalande, samma tal och samma referat av Jacques Delors på så helt olika sätt. Är det översättningarna eller är det förståelsen för vad han faktiskt säger som ställer till bekymmer? Jag hoppas, herr talman, att få svar på dessa frågor.

Anf. 7 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Debatt är nästan alltid meningsfull, och det gäller självfallet också debatten mellan partierna i Sveriges riksdag om EG. Man skall aldrig överge tron att man kan öka förståelsen och samhörigheten mellan olika meningsriktningar. Men i den här frågan föreligger grundläggande meningskillnader som har att göra med olika ideologier. Jag tror att det därför är skäl att ha i minnet att de inte kan förenas. Skulle man försöka ge sig på att förena dem, kunde det bli till skada och inte till nytta.

De fyra partier som har ställt sig bakom betänkandet förra året, dvs. socialdemokraterna, moderaterna, folkpartiet och centern, vägleds alla i större eller mindre grad och med större eller mindre hetta av bekännelse till internationalism, marknadsekonomi och frihandel. Vpk gör inte det. Det partiet har en annan ideologi. Det har uppenbarligen numera också miljöpartiet, även om det är svårt att riktigt veta vad det alltid är för grundläggande ideal som styr dess agerande.

Man skall respektera varandras olika värderingar och ideologier, men de skall också hållas i minnet när man kommer till praktiska beslut. Enligt min mening finns det i vårt förhållande till den gemensamma marknaden uppenbarligen inga förutsättningar att få till stånd en kompromiss som omfattar alla de sex partierna, helt enkelt därför att vi vägleds av olika synsätt. En sådan kompromiss skulle tvärtom kunna bli till skada för Sverige och inte till nytta.

Det hindrar inte att Per Gahrton ställer en del viktiga frågor och gör en del viktiga påpekanden om problem som måste lösas i vårt förhållande till den inre marknaden och till EG. Det är angeläget att göra klart vad som skall vägleda de svenska diskussionerna, när man brottas med de problemen. Om vi inte klarar av att lösa dem, vad händer då? Ja, då kommer vi att få en sämre ekonomi i Sverige. Vi får ett lägre välstånd. Det betyder att vi får mindre resurser att klara äldrevården, miljöskadorna, familjepolitiken, biståndet och mycket annat. Om vi inte kan harmonisera oss med en hel del av den inre marknadens regler, kommer vi att ha kvar en byråkrati som fjärrar oss från de marknader som är de viktigaste för svensk ekonomi och svenskt näringsliv. Det betyder att svensk ungdom får färre möjligheter att studera på kontinenten. Det betyder att svenska medborgare får mindre rörlighet i Europa. Man kan ta de nackdelarna, om man inte tycker att det är viktigt att komma över dessa friheter. Men om man menar att det är viktigt att vi får del

av dessa friheter i Europa, då skall man också vara beredd att gå in och försöka hitta lösningar på de svårigheter som Per Gahrton har tagit upp, lösningar som är acceptabla från svensk utgångspunkt. Inte minst gäller det faktiskt miljöfrågorna. Med nationell självtillräcklighet kommer vi inte heller att klara den svenska miljön.

Jag vill bara försäkra Anita Gradin om att i regeringens arbete på att låta Sverige bli delaktigt i den inre marknadens fyra friheter har hon och regeringen folkpartiets stöd.

När det gäller samordningen med EFTA i detta arbete har jag heller inte någon annan mening än att vi skall försöka så långt det någonsin är möjligt att gå den vägen att samordna oss med de andra EFTA-länderna. Vi får ju vid statsministermötet en test på om detta är möjligt. Man kan emellertid ha sina dubier om det är möjligt att låta detta vara den enda väg som vi skall gå och om det blir tillräckligt effektivt att förhandla den vägen. Jag skulle därför vilja få veta om utrikeshandelsministern har någon alternativ strategi, för den händelse det inte är möjligt att komma fram EFTA-vägen i den utsträckning som är till gagn för Sverige och svenska medborgare.

Anf. 8 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Anita Gradin säger att utrikespolitiken och försvarspolitiken inte skall omfattas av de här diskussionerna om EG-anpassningen. Men ett område som tillhör Anita Gradins kompetensområde är vapenexporten, och jag skulle vilja ställa några frågor kring den.

I en utredning som gjordes för drygt ett år sedan av Bengt Gustavsson togs krigsmaterielexporten och krigsmaterielproduktionen i Sverige upp. Där diskuterades bl.a. samarbetsavtal med andra länder och utveckling av vapen. Det blev en stark reaktion i frågan om samarbetsavtal. Sedan visade det sig att det redan existerade samarbetsavtal, som vi inte var helt medvetna om ens här i riksdagen. Nu undrar jag: Hur blir det vid en sådan här anpassning – är diskussionen om samarbete då överspelad, tvingas man då helt enkelt in i ett samarbete när det gäller utveckling av vapen och kan vi då inte heller ha några restriktioner när det gäller export av vapen? Vi kan ju se hur förhållandena är i Europa i detta avseende och på den politik som t.ex. Frankrike bedriver. Jag tycker att det är ganska avskräckande om vi skulle tvingas in i en sådan vapenpolitik.

Anita Gradin säger i svaret när det gäller riksbanken och den svenska kronan att det monetära samarbetet måste analyseras både grundligt och förutsättningslöst med utgångspunkt från vad som är mest ändamålsenligt för Sverige och att ett sådant analysarbete för närvarande pågår. Då undrar jag: Vad pågår när det gäller vapenindustrin och vapenexporten?

I fråga om riksbanken och kronan kan Anita Gradin slå fast att det inte finns några planer på att avskaffa dessa. Vad finns det för planer eller tankar när det gäller vapenexporten?

Anf. 9 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Först det formella. Det råkar vara så, att jag är ansvarig för Europafrågorna i regeringen och där också har ett samordningsansvar. Självfallet kan statsministern vid olika tillfällen också gå in i debatten. Det

gör han – det skedde inte minst i den allmänpolitiska debatten.

Det andra jag skulle vilja knyta an till är att Europafrågorna är viktiga framtidsfrågor för Sverige. Det var ju därför som regeringen lade en principproposition på riksdagens bord för att riksdagen skulle få möjligheter att ta ställning till alla de framtidsfrågor som det här handlar om. Riksdagen tog ju också god tid på sig att handlägga detta. Alla utskott utom försvarsutskottet var involverade. Många utskott gjorde studieresor. Jag tror att detta är viktigt. Sverige är ett litet land. Vi är utlandsberoende. Internationellt samarbete är inte något nytt. Internationalisering är inte något nytt. Där har vi intimt samarbete i andra organisationer som OECD och liknande.

Vad var det riksdagen uttalade? Det tror jag att också Per Gahrton måste acceptera, nämligen: Sverige skall – det är mandatet till riksdagen – samarbeta med gemenskapen på alla områden utom säkerhets- och försvarspolitik.

När det gäller de förhandlingar som nu förestår är medlemskap icke aktuellt. Detta menar jag är den plattform som regeringen står på. Detta ställde sig de fyra stora partierna i riksdagen bakom och detta är utgångspunkten och basen för regeringen och mig när jag leder det här arbetet i diskussionerna i EFTA och med EG men också i andra sammanhang. Jag menar att det är min skyldighet att göra det, och det är på detta som samarbetet i Sverige mellan regering och riksdag vilar i en så här viktig fråga.

Här har vi arbetat utifrån riktlinjerna att inte bara arbeta med varor utan också vidga frihandelsavtalet till att gälla de andra friheter som den inre marknaden handlar om – nämligen tjänster, kapital och människors rörlighet. Det arbetet har vi gjort för att åstadkomma ett närmande och för att diskutera med EG alla de friheter som vi nu tar upp med tanke på Jacques Delors tal i Strasbourg.

Det är helt klart att Jacques Delors där säger att det inte går att förena medlemskap med neutralitetsförbehåll. Jag tror att det är från den utgångspunkten som han säger att det är på de andra områdena som vi nu är villiga att tillsammans med EFTA-länderna diskutera ett vidgat samarbete. Med tanke på det mandat som vi har från riksdagen, Nic Grönvall, är det naturligtvis det andra alternativet som den svenska regeringen skall förespråka i de förhandlingar som vi nu har tillsammans med de andra i EFTA. Jag hävdar bestämt att Sveriges regering inte har någon låg profil där. Vi arbetar aktivt. Vi har samtal på olika nivåer för att det skall bli ett bra svar, så att EFTA har ett förhandlingsmandat när vi kommer till mitten av mars. Där finns självfallet också diskussionerna om institutionerna. Hur skall vi se på tullunionen? Räcker det att få den här vidgningen, och på vilket sätt skall detta gå till?

Jag håller med Pär Granstedt om att det är oerhört viktigt att vi har en bred debatt, att vi alla känner ett ansvar. När det gäller frågan om hur EFTA-delegationen skall se ut har kammarens ledamöter faktiskt under en ganska lång tid haft möjligheter att själva ta upp en diskussion. Jag hälsar med tillfredsställelse att jag får möta alla partierna i fortsättningen, om jag har förstått utrikesutskottets ordförande rätt.

I övrigt har regeringen också givit löpande information i utrikesnämnden.

Vi skall också vidga informationen, så att även partiledarna omfattas. Jag och mina medarbetare står faktiskt till utrikesutskottets och de andra utskottens förfogande. Det är bara att kalla på oss. Vi har naturligtvis inga hemligheter när det gäller att tala om hur arbetet bedrivs. Vi är tacksamma för att också parlamentariker arbetar som EFTA-delegationen har gjort – man har ju gjort ett uttalande, som jag upplever som en god hjälp i de regeringsförhandlingar som nu sker om hur man ser på samarbetet EFTA – EG.

Slutligen, herr talman! EFTA är naturligtvis inte den enda vägen – det står också i utskottsbetänkandet – utan här kan också nordiska och bilaterala initiativ tas.

Anf. 10 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag välkomnar Pär Granstedts inlägg. Jag syftar då på att centern fortfarande har ett visst behov av att ge oss någon sorts släng. Men det får vi väl bjuda på. Jag tror inte att många längre tror att vår grundsyn hänger samman med någon sorts blågul nationalism. Den gröna rörelsen är i ordets djupaste bemärkelse internationalistisk. Vi har dessutom stöd av de gröna partierna i hela Västeuropa.

Det viktiga är att centern håller på att bryta sig ut ur de fyras gäng och att centern närmar sig oss andra gröna. Kanske kan vi återupprätta en segrande front, precis som vi gjorde i kärnkraftsfrågan.

Det finns ett starkt behov av det.

Jag tycker att det är positivt att Ingemar Eliasson inser att jag ställer viktiga frågor. Dessutom tycker jag att det är avslöjande att Nic Grönvall betraktar frågorna som saker som inte har med realiteter att göra. Men för moderaterna är inte lösningsmedel, cancerframkallande substanser, arbetarskyddsbestämmelser etc. – tidningen Arbetarskydd kan rapportera om dessa saker – några realiteter. Det intressanta är att man inte har fått rapporten från sin egen arbetsgivare, arbetarskyddsstyrelsen. Papperna har nämligen varit hemliga. På ledarplats skriver man i tidningen Arbetarskydd att det pågår mörklägning på departement. Man frågar: I vems intresse är det som man på departementen försöker hindra att viktig information om EG-anpassningen når offentligheten? Den frågan ställer jag också nu till Anita Gradin.

Det är bra att vi nu skall komma med i EFTA-delegationen. Men det vore ännu bättre om folkrörelser, press och alla andra kunde få tillgång till det material som finns om EG-anpassningen. Vi fick tillgång till en del material i januari. Men i februari hade man plötsligt lagt på locket. Vi har således inte längre tillgång till det materialet. Ändå handlar det om ett material som tidningen Arbetarskydd har kunnat publicera, som visar att EG-anpassningen leder till försämringar på punkt efter punkt när det gäller konsumentssäkerhet, miljöskydd, arbetarsäkerhet osv.

Regeringens tes är och förblir – och det är det grundläggande, det märkliga och det obegripliga i sammanhanget – att vi skall anpassa oss men att det inte får kosta någonting. Inte på någon enda punkt medger Anita Gradin att vi faktiskt måste förändra någonting för att få tillgång till denna gigantiska marknad. Alla EG-anhängare säger ju att vi måste anpassa oss. Vi måste avskaffa handelshinder. Kan Anita Gradin ge något exempel på ett s.k. icke-perifert handelshinder i fråga om vilket Sverige faktiskt tänker anpassa

sig till EG? Jag är i och för sig väldigt tacksam om det inte blir någon sådan anpassning, och det är också vår målsättning. Men hur skall ni kunna leva upp till riksdagsbeslutet i detta avseende där det sägs att man skall anpassa sig helt? Det finns här en grundläggande motsättning som måste klaras ut. Antingen måste Sverige anpassa sig – och därmed försämra en rad miljöbestämmelser – eller också blir det ingen anpassning. Summan av kardemumman är att om man skall uppfylla Anita Gradins löften, blir det ingen anpassning. Är det en riktig tolkning? I så fall tackar vi och tar emot.

Anf. 11 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Den här debatten blev just så spännande och livgivande som man hade hoppats på. Jag håller med Ingemar Eliasson om att det behövs.

Jag skall bara helt kort ägna mig åt statsrådets senare inlägg. Därefter vill jag försöka diskutera med mina andra meddebattörer, för det tycker jag ger mycket.

Först och främst är EFTA inte den enda vägen. Men nu står vi inför ett nödvändigt vägval, så till vida att jag tror att den tid är förbi då det breda anslaget politik innebar att man kunde forma EFTA-grupper, EFTA-nationer, i olika konstellationer i olika frågor. Vi måste alltså i diskussionen i Oslo förbereda oss för en framtid inom EFTA-ramen, som är fast och som håller. Det kommer att ställa stora krav på fasthet när det gäller den svenska politiska profilen i den frågan.

Per Gahrton har en grundinställning som är beklaglig, nämligen att det skulle finnas partier som vill försämra svenska förhållanden. Det är ett grundlöst påstående som inte återfinns i något politiskt material, och det gäller i varje fall inte oss. Jag är, Per Gahrton, alldeles övertygad om att det är bäst för både den yttre och den inre miljön – och reglerna blir bäst – om formuleringarna görs i det internationella samfundet, så att alla nationer antar samma nivå. Då slipper vi diskussioner om att arbetsmiljön och kostnaderna för denna skulle vara konkurrensfaktorer. Jag tror tvärtom att det är det internationella samarbetet som möjliggör verklig garanti för god miljö.

När jag nu för första gången i en debatt träffar kommunisten Schyman, gör jag det med stort intresse. Jag vill emellertid genast säga att jag tror att hon har fel på en punkt, nämligen i fråga om att "Acte Unique" skulle vara något slags dokument som möjliggjorde för EG-staterna att driva försvars- och säkerhetspolitik. Det är inte sant. "Acte Unique" var en vidgning av Rom-traktaten, som innebar att det etablerades någonting som har kallats politiskt samarbete, men det finns inte alls några majoritetsbeslutsrättigheter i "Acte Unique". Och alla vi som sysslar med dessa frågor vet mycket väl att många av nationerna intar en avståndsmässig hållning till säkerhetspolitiska frågor inom ramen för EG.

Till sist vill jag säga till Gudrun Schyman att solidariteten med tredje världen kanske är en av de starkaste krafterna i det internationella samfundets liv. Det kommer till uttryck på miljöområdet, där vi i främsta rummet har att ta hänsyn till det globala ansvaret. När det gäller biståndet till utvecklingsländer är det multinationella biståndet det mest verkningsfulla. Bistånd, givet av Europas nationer i tillväxt, kan bli ett verkligt och väl avvägt

Om EG-anpassningen

Anf. 12 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall vända mig till den senaste talaren först. Nic Grönvall säger att det inte finns några partier som vill försämra svenska förhållanden, och då menar han väl att det inte är det moderaterna vill. Jag tror inte heller att ni vill försämra svenska förhållanden, men för att de skall kunna få det bättre som ni vill förbättra för, är det andra som får det sämre. Så enkelt är det.

Vi vänder oss till olika intressegrupper. Moderaterna för inte en politik för alla, och det gör inte vpk heller. Vi tycker att det transnationella kapitalet kan ge från sin rikedom till dem som har det sämre ställt, enkelt uttryckt – det är därför det finns olika partier och olika ideologisk grund i dessa frågor.

Målsättningen för EG:s medlemmar är, Anita Gradin, en västeuropeisk säkerhets- och försvarspolitisk union – det kan vi vara överens om, om vi läser alla citat. Anita Gradin tror ändå att Sverige skall kunna hålla sig utanför det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet, som regleras i "Single European Act", som jag kallar det – jag vet inte om "Acte Unique" är samma sak, men det är det antagligen.

Där står det bl.a. att medlemmarna i EG skall sträva efter att "gemensamt formulera och tillämpa europeisk utrikespolitik" och att detta samarbete kan bli ett viktigt bidrag för att utveckla en europeisk identitet i utrikespolitiska frågor. Det står också att "parterna är beslutna att vidmakthålla de teknologiska och industriella villkor som behövs för deras säkerhet". Det rör t.ex. den kärnteknologiska infrastrukturen, hela kärnvapenproduktionen, kärnkraftsindustrin och vapenproduktionen.

Jag menar att exemplet Irland visar att denna typ av neutralitetsförbehåll inte är möjligt. Jag fick inte någon kommentar alls från Anita Gradin om Sveriges möjligheter att hålla sig utanför.

Eliasson säger att vi inte är internationalister i vpk. Då måste jag säga, att om man kallar sig internationalist när man vänder sig till tolv länder i Västeuropa, högt industrialiserade och kapitalistiska länder, och säger att "vi är internationalister, för vi vill ha samarbete", har man ett snävt internationellt perspektiv.

Jag menar att denna västeuropeiska union inte kommer att främja handeln med tredje världens länder – det finns ingenting som tyder på det. Jag frågade Anita Gradin hur hon tror att Sverige skall kunna utveckla handeln med tredje världens länder genom ett nära samarbete med EG, men jag fick inget svar.

Jag förstår att Anita Gradin är skyldig att följa de riktlinjer som riksdagens majoritet har fastslagit, och det är bara att beklaga. Själv är jag glad över att vi i vpk inte deltog i de beslutet utan att vi reserverade oss och sade att detta inte kommer att gå.

Då är det min skyldighet att stå här och säga att jag hoppas att det går upp för allt fler att detta kommer att allvarligt undergräva Sveriges neutralitet, vår förmåga till nationellt oberoende, till självbestämmanderätt, till att i demokratiska former utveckla vår gemensamma framtid och ett Europa fritt

från militära block. Den möjligheten kommer att försvåras. Det är därför som många är oroade över denna utveckling, inte minst i den internationella fredsrörelsen, som är en samarbetspart som jag tycker att regeringen borde lyssna mycket uppmärksamt på.

Anf. 13 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Per Gahrton tog litet illa vid sig av att bli kallad "blågul". Det finns inte någon anledning att ta illa upp – det är en vacker färgkombination. Sannantaget blir det som bekant grönt, som också är en vacker färg.

Vad jag påpekade var att denna mycket starkt blågula karaktär, som jag tycker att Per Gahrtons många inlägg i EG-debatten har, står i motsats till det ointresse som miljöpartiet visar när det gäller säkerhetspolitik och försvarspolitik eller ointresset för att slå vakt om basen för Sveriges neutralitetspolitik i de sammanhangen.

Nic Grönvall kommenterade inte min frågeställning om hur moderaterna egentligen ser på problemen med basen för Sveriges neutralitetspolitik när det gäller EG-samarbetet, i synnerhet mot bakgrund av Carl Bildts uttalande om utrikespolitisk samordning med EG. Det vore nog värdefullt om också det kunde belysas i denna debatt.

Sedan till frågan om de politiska partiernas insyn i Europafrågorna. Det är riktigt att riksdagsbeslutet förra året gav en plattform för EG-samarbetet – en plattform som jag tror är bra och nyttig, som har den breda politiska uppslutningen. Men samtidigt är det ju det som kommer sedan som i stor utsträckning är det viktiga för Sveriges framtid: Vilka åtgärder vidtar vi? Vilka uppgörelser träffar vi med EG? Vilka harmoniseringsåtgärder vidtas? Vilka praktiska konsekvenser får detta för produktsäkerhet, för miljöfrågor, för vår regionalpolitiska handlingsfrihet osv.? Här pågår det ett omfattande arbete, som har stora konsekvenser på en rad viktiga politikområden.

Regeringen har insett behovet av att samråda med näringsliv och fack och har bildat ett råd för Europafrågor, där man följer detta arbete. Oppositionen och de politiska partierna över huvud taget hålls däremot i stor utsträckning utanför. Det som vi kan få är vad som går att åstadkomma genom en viss information till riksdagens utskott och genom den information som ges av ett annat riksdagsorgan, nämligen EFTA-delegationen.

Vad som skulle behövas är naturligtvis en bred, politiskt sammansatt kommission av samma karaktär som t.ex. försvarskommittén, som får ordentliga möjligheter att i detalj följa detta arbete och som också kanske får möjlighet att delta i de samråd som regeringen har med fack och näringsliv. Det är rimligt att de politiska partierna ges minst samma möjligheter att följa detta arbete som andra krafter i samhället. Här är jag litet förvånad över regeringens hittillsvarande ointresse.

Anf. 14 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Gudrun Schyman får det till att vår internationalism rör sig om samarbete med de tolv EG-staterna. Så är det naturligtvis inte. Vi har ett mycket utvecklade samarbete i Norden, och vi är mycket aktiva i FN. Det viktiga med vårt EG-samarbete är att Sverige inte får bli diskriminerat i förhållande till den samhörighet som växer fram i Västeuropa. Vi måste

tvärtom få del av de fyra friheterna om det inte skall bli sämre för medborgarna i Sverige.

Den stora skillnaden mellan folkpartiet och kommunisterna i denna del ligger naturligtvis i att vi hyllar och vill behålla marknadsekonomin, vilket de tolv EG-staterna och EFTA-länderna också vill. Det intressanta är att kommunister i öst är mycket mer intresserade av att få till stånd ett samarbete med EG än vad kommunister i Sverige är. Men det svänger väl så småningom, ni har ju anpassat er förr.

Min respekt för Per Gahrtons frågeställningar skulle vara större om de syftade till ett konstruktivt arbete med att lösa frågorna. Men frågorna reses bara som hinder för ett samarbete med EG. Det allvarliga är att om vi inte klarar att nå en lösning som avlägsnar de hindren, kommer det att bli sämre för medborgarna i Sverige, på det andliga området och på det materiella. Det är möjligen inte Per Gahrtons avsikt, men det blir ändå följden. Det som oroar mig i Per Gahrtons sätt att ta upp de här frågorna är att Gahrton, förhoppningsvis omedvetet, riskerar att göra gemensam sak med främlingsfientliga och nationalistiska krafter och strömningar, som vi tvärtom borde hjälpas åt att hålla kort om vi skall slå vakt om humanistiska ideal och naturligtvis också om en fri ekonomi. I det senare fallet kanske inte Per Gahrton känner så starkt längre.

Anf. 15 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Det är viktigt att i den här diskussionen slå fast vad internationellt samarbete är. Är det bara när samarbetet täcker FN och hela FN-organisationen? Jag skulle vilja säga att internationellt samarbete har många inslag. Ett inslag är det nordiska samarbetet, ett annat inslag är att vi har ett samarbete i Europa, ett tredje inslag är att vi arbetar just i Förenta nationerna och är med i OECD. Att vi arbetar i olika organ på det här sättet gör att vi får en helhet i vårt internationella engagemang. Jag tror att det är så man skall se det. Där skall man också sätta in vårt västeuropeiska samarbete, EFTA-EG, och veta vad det handlar om. Arbetet med EFTA-EG liksom vårt GATT-engagemang är ju till syvende och sist ett engagemang för frihandel. Om vi tittar på hur GATT-arbetet utvecklas, kan vi se att detta sker parallellt med det arbete som sker i EG och mellan EFTA och EG. Jag skulle vilja rekommendera er att titta också på det omfattande samarbete som just EG-länderna har med tredje världen. Det är också positivt i detta sammanhang.

Det är inte så att Anita Gradin går omkring och "tror" i fråga om utrikes- och säkerhetspolitik, utan här finns det analyser att gå till, och utrikesutskottets betänkande visar att Sveriges regering har mandat att samarbeta på alla områden utom utrikes- och försvarspolitikens. De skall hållas utanför. Detta budskap har också gått fram till Bryssel. Det är därför som Jacques Delors nu framför allt, tror jag, försöker hitta tekniska lösningar för samarbete med EFTA-länder. Han är, liksom många av EG-staterna, klart medveten om vilket ekonomiskt beroende vi har av varandra i Europa för vår handel, men inte bara för handeln utan också för att service och annat skall kunna fungera. Jag tycker inte att vi skall ställa upp på talet om att det skulle vara någon fästning i Europa som vi diskuterar i det här sammanhanget. Samtidigt med

de diskussioner som pågår om EFTA-EG har naturligtvis ni alla som är så engagerade i den här diskussionen också tagit del av Rhodos-deklarationen från EG. Där diskuterades med statsöverhuvudena just relationer till tredje länder. Där tas det upp hur man ställer sig till östländer, hur samarbetet med Jugoslavien skall gå till och hur man ser på Magreb. Över huvud taget övervägs frågor i ett globalt perspektiv där också GATT kommer in i sammanhanget.

Vi kommer ständigt i de här diskussionerna tillbaka till på vilket sätt vi skall utbyta information. Jag kan inte se något annat än att en regering i sådana här frågor har skyldighet att ha kontakt med riksdagen när det gäller det parlamentariska. Här har jag i varje fall haft ambitionen att ställa upp både i EFTA-delegationen och i utrikesnämnden, där vi ständigt har återkommande information. Nu lägger vi även till partiledarna inför Oslomötet. Jag har svårt att se annat än att utrikesutskottet här måste spela en viktig roll, för det är där som samordningen i mångt och mycket sker när det gäller Europafrågorna.

Ingela Mårtensson tog upp vapenexporten. Jag tror att vi båda vet att samarbetsfrågorna tas upp i den utredning som arbetar med förmera för svensk vapenexport. Men eftersom vi utesluter utrikes- och säkerhetspolitiken ser jag ingen öppning för något samarbete med EG när det gäller vapenexport.

Tredje vice talmannen anmälde att Pär Granstedt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 16 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Först vill jag beklaga att jag alls nämnde Pär Granstedt. Den omställningsprocess som pågår inom centern är uppenbarligen så känslig att den även kan störas av beröm. Jag skall absolut inte upprepa det misstaget.

Jag tycker att Ingemar Eliasson tappade sin södra mask när han talade om att vi skulle riskera att stödja främlingsfientliga grupperingar. Jag råkade höra Per Engdahl, den gamle nazistledaren, i Obs!-Kulturkvarten häromdagen. Han talade inte alls för något Sverige, han talade för "Grosseuropa". Han var fantastisk, fanatisk EG-anhängare. Skall det leda till att Ingemar Eliasson omprövar sitt EG-anhängarskap, för att han har hamnat i det beklagliga sällskapet? Nej, skulle vi låta oss styras av alla galningar som eventuellt kan haka på vad vi säger, fick vi lägga ned vår politiska verksamhet.

Ingemar Eliasson säger också att mina frågor reser hinder. Problemet är att mina frågor inte reser hinder, utan mina frågor avslöjar möjligen hinder som redan finns.

Låt oss återgå till frågan om arbetarskydd. Det är sådant vi tar upp. Det är inga andra som tar upp detta konkreta spörsmål – det tycker de är någon sorts allmänt tjafs. Men arbetarskyddsstyrelsen slår fast att när det gäller asbestprodukter skulle det bli en försämring om vi anpassar oss till EG. Beträffande kemikaliekontrollen skulle det medföra kraftiga försämringar av arbetsmiljön om vi anpassar oss till EG. När det gäller lösningsmedel skulle det också bli en klar försämring. I fråga om kontrollen av cancerfram-

kallande medel skulle det bli en klar försämring. Detta är fakta. Därför måste regeringen bestämma sig. Antingen vill man göra undantag, dvs. man vill inte anpassa sig. Då blir det ingen anpassning till EG. Eller också kommer man att anpassa sig. Detta är bara fyra exempel av hundratals på den faktiska verklighet som inte i första hand jag, utan som EG själv i sina regler aktualiserat.

Anita Gradin vidhåller att vi inte skall tala om Fästning Europa. I Newsweek kan man läsa: "The Csar of Brussels – Building the Euro-Empire of 1992. Jacques Delors". Men Newsweek har kanske blivit ett miljöpartiorgan. Det vore ju trevligt, om vi hade en så världsvid spridning. Det kan också vara så att Newsweek är en journalistiskt bra tidning som genomskådar verkligheten. Det är beklagligt att regeringen inte gör det.

Slutligen om informationen: Det är bra att regeringen nu vill att vi skall komma med i EFTA-rådet och att vi politiker – yrkespolitiker som vi t.o.m. är – skall få bättre information. Men folket då? Skall t.o.m. arbetarskyddsstyrelsens egen tidning Arbetarskydd för att erhålla materialet vara tvungen att gå till miljöpartiet, därför att vi hade materialet? Är det inte rimligt att folket, tidningar, journalister osv. får hela sanningen om EG-anpassningen?

Tredje vice talmannen anmälde att Ingemar Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att rikta mig till Ingemar Eliasson, som ivrigt försäkrar att de visst är internationalister, de vill bara inte bli diskriminerade. De tycker att Sverige måste få del i de friheter som EG har att bjuda.

Visst, men jag tycker att det finns friheter som står över friheterna för varor och tjänster, nämligen de demokratiska fri- och rättigheterna som vi här i Sverige värnar. Jag trodde att vi var överens om det. Det handlar om vår nationella självbestämmanderätt, om att kunna utöva vår demokrati i de former som vi har valt inom det parlamentariska system som vi har. EG har övernationell struktur. Det finns inte någon demokratisk insyn i beslutsfattandet inom EG. Det vänder vi oss emot.

Sedan försökte Ingemar Eliasson göra sig lustig över att de socialistiska länderna i Östeuropa vill samarbeta. Det är väl klart att de vill det, och det är väl bra. Det är ingenting som vi motsätter oss, men socialister och kommunister i Sverige gör analyser utifrån detta att de lever i Sverige som är ett neutralt land i Europa. Det är litet skillnad. Jag hörde att Carl Bildt i den utrikespolitiska debatten sade att vpk är isolerat i denna fråga. Se på det italienska kommunistpartiet! sade han. Det är klart att Italien intar en annan ställning i EG-frågan, eftersom Italien är med både i NATO och i EG. Självfallet arbetar Italien enligt dessa förutsättningar, men vi har samma mål: fred, jämlikhet, ett alleuropeiskt perspektiv för samarbete för att lösa de stora problem som vi står inför i dag med krigshot och miljöhot. Det är globala problem som kräver globala lösningar.

Till Anita Gradin vill jag bara säga att jag kan konstatera att vi har olika åsikter. Vi tror inte att det går att hålla isär säkerhets- och försvarspolitik

och den s.k. civila politikens områden, t.ex. ekonomi och handel. Det går inte, och jag tycker att det finns mycket som tyder på detta. Vi behöver bara se på hur den försvarspolitiska debatten förs i Sverige, hur svårt vi har att här utgå ifrån att vi skall ha ett försvar som bara grundar sig på en säkerhetspolitisk analys. Nej, det handlar om jobben, regionalpolitik, sysselsättning och framför allt om industrins villkor. JAS-planet är ett utmärkt exempel. Sammanblandningen blir större och större och kraftigare och kraftigare ju mer vapenteknologin utvecklas. Kärnkraftsteknologin är en del av den. Det går inte att hålla isär de olika delarna. Jag har inte heller fått några konkreta exempel från Anita Gradin som visar att det faktiskt skulle gå. Enligt min mening går det inte att ta fram några historiska exempel, och därför menar vi att det här är fråga om en felaktig väg. Det alleuropeiska perspektiv som vi eftersträvar kräver ett mycket bredare samarbete, som hindrar att vi blir så uppbundna och beroende på alla plan som den här nära EG-anslutningen faktiskt innebär. Det hade varit bra om vi hade kunnat få ett besked om hur länge vi skall föra den här diskussionen och när vi skall få veta om det skall bli ett medlemskap eller inte.

Anf. 18 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag tänkte anknyta litet grand till gult och blått.

Så länge man inte vet vad man får är det väl rimligt att man inte utan vidare ger upp det som man har. Reglerna om anpassning till den västeuropeiska ekonomiska och politiska gemenskapen är genuint oklara. EG har inte haft tid med detta ännu. Man har haft fullt upp med att klara sina egna problem och lär knappast hinna att bli klar ens med dem till 1992. Kan man verkligen säga att vi i miljöpartiet är supernationalister bara därför att vi inte vill ge upp Sveriges möjligheter att föra en självständig miljöpolitik, arbetsmiljöpolitik, arbetsmarknadspolitik och socialpolitik, för att ta några aktuella exempel? Skall vi släppa den självständigheten till en överstatlig byråkrati i Bryssel där de stora multinationella företagen har ett stort inflytande, men där det politiska och demokratiska inflytandet förefaller oss svagt? Visst är det väl olycksbådande, herr talman, att Sverige redan har fått ett korporativt EG-råd, som i hemlighet tar ställning över våra huvuden.

Jag skulle vilja säga till Pär Granstedt att miljöpartiet inte är ointresserat av säkerhetspolitik. Vi är synnerligen intresserade av att Sveriges sårbarhet för politisk utpressning, hot om våld och våld, minskas. Det är därför som vi på alla områden vill öka den svenska självtilliten och höja vår civila beredskap och försörjningsförmåga.

Jag skulle vilja ta upp våra möjligheter att hävda högre gränsvärden mot olika typer av ofärd än den minsta gemensamma nämnaren i EG. Jag hade för knappt ett år sedan tillfälle att intervjua den person i LO som är sammanhållande i EG-frågor. Då var frågan: Skulle vi utsätta oss för att asbest åter kom in i Sverige okontrollerat? Han medgav att det förhöll sig så och sade att man för att hålla asbesthotet tillbaka fick lita på solidariteten inom fackföreningsrörelsen. Min fråga kvarstår: Kan vi räkna med att vi kan hävda de högre gränsvärden som Anita Gradin talar om? Vore det då inte lämpligt att riksdagen fattade ett beslut för att stötta regeringens ställningstagande? Tack, herr talman!

Anf. 19 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag vill gärna fylla på beträffande den fråga som tidsfristen inte medgav att jag ägnade mig åt i mitt förra inlägg. Det gäller Pär Granstedts fråga om utrikespolitik och neutralitet.

Jag vill börja med att vända mig till Gudrun Schyman. Det var alldeles utomordentligt bra att hon kunde läsa upp den mest centrala meningen i hela Acte Unique, den som redogör för vidgandet av den europeiska gemenskapen förbi varuhandeln till mycket väsentliga områden därutöver. Men det är då viktigt att understryka att Gudrun Schyman lade till ett par meningar när hon gjorde sin uttolkning. Hon sade att det betyder att man skall gå in på det kärntekniska området, vapenupprustning och annat. Det är inte sant – det står inte i Acte Unique. Det är Gudrun Schymans tolkning.

I anslutning till Gudrun Schymans inlägg vill jag gärna säga att i globaliteten i de många problem som vår tid står inför – fredsfrågan, miljöfrågan, människors rättigheter, solidariteten – ligger grogrunden för internationalismen. Det är för att skapa möjligheter att angripa de globala problemen som världen växer samman i större och större enheter. Det ser vi som den bästa utvecklingen för dem som behöver vår hjälp. I mitt förra inlägg gjorde jag några kommentarer om den stora fördelen som multinationellt bistånd har framför unilateralt.

När det gäller neutralitetsfrågan, Pär Granstedt, vill jag först understryka att riksdagens beslut 1988 inte utesluter medlemskap av hänsyn till neutraliteten – det säger bara att neutraliteten utgör ett hinder i den mån det internationella förtroendet för vår svenska neutralitet går förlorat vid ett medlemskap. Det betyder att medlemskap inte är uteslutet.

Vi moderater har den uppfattningen att det starkaste stödet för vår neutralitet, som vi aldrig skall överge, är ett starkt försvar och en uttalad försvarsvilja. Det är de två medel som är de främsta och kanske enda försvarerna för svensk neutralitetspolitik. När man har den grundinställningen till neutralitetens försvar är det inte alls förödande att delta i utrikespolitiskt samarbete. Internationellt, multilateralt och utrikespolitiskt samarbete ger nämligen långt större eftertryck åt de egna meningarna än om man ensam uttalar dem.

När Carl Bildt gjorde sitt uttalande i den utrikespolitiska debatten avsåg han givetvis den gemensamma linje som de europeiska nationerna och Sverige funnit när det gäller Irankrisen kring Khomeinis hot mot författaren Rushdie.

Vi ser alltså i ett internationellt samarbete en styrkefaktor och inte en svaghetsfaktor. Genom att delta i det får vi tillfälle att yttra oss vid beredningen av frågorna i stället för att i efterhand begära plats för våra kommentarer.

Tredje vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 20 Statsrådet ANITA GRADIN:

Prot. 1988/89:73
24 februari 1989

Om EG-anpassningen

Herr talman! Med anledning av det sista som Nic Grönvall sade vill jag påminna kammaren om att det som står i utrikesutskottets betänkande är att under arbetet med den inre marknaden är medlemskap icke aktuellt för Sveriges del. Vi lär väl få en diskussion om det så småningom.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1988/89:81 till trafikutskottet

1988/89:87 till utrikesutskottet

1988/89:88 till lagutskottet

1988/89:93 till trafikutskottet

5 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 11.33 att ajournera förhandlingarna till kl. 12.00, då propositioner väntades föreligga till bordläggning.

6 § Förhandlingarna återupptogs kl. 12.00 under ledning av tredje vice talmannen.

7 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1988/89:77 om ändringar i fastighetsbildningslagen (1970:988) m.m.

1988/89:80 om verksamhet och anslag för det militära försvaret m.m. under budgetåret 1989/90

1988/89:90 om ingenjörsutbildning

1988/89:91 om medel för en folk- och bostadsräkning år 1990, m.m.

1988/89:105 om ny organisation, hantering av asylärenden och resurser för statens invandrarverk m.m.

8 § Kammaren åtskildes kl. 12.01.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren